

پژوهش‌های تطبیقی فقه،

حقوق و سیاست

تحریم‌های یک جانبه در رویه محاکم کیفری بین‌المللی با تاکید بر پرونده ونزوئلا ۲

۱. علی اصغر نجف: دانشجوی دکتری، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
۲. ارشاد کاویانی مبارکه*: مربی، گروه حقوق، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. پست الکترونیک: kavian@pnu.ac.ir (نویسنده مسئول)

چکیده

تا زمانی که کشور تحریم‌کننده موازین بین‌المللی و اصول کلی حقوقی از جمله اصل انسانی بودن، تناسب و ضرورت را رعایت نماید و از این ابزار در جهت برخورد با تخلف دولت هدف استفاده کند آن رفتار دارای مشروعیت است. به عبارتی نباید از چنین درجه‌ای برخوردار باشد که افراد را از حیات، حقوق اساسی و انسانی خود باز دارد. در پرونده ونزوئلا ۲ به عنوان اولین پرونده در محاکم کیفری بین‌المللی با فرض جرم و غیر مشروع بودن تحریم‌ها، رفتار در کشور غیر عضو و توسط افرادی است که در کشور و با تابعیت غیر عضو قرار دارند و تنها نتیجه جرم در کشور عضو است. لذا با تفسیر مضیق اساسنامه دیوان و سکوت در این خصوص، موضوع از صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی خارج است. مگر آنکه افرادی به جز سران ایالات متحده آمریکا و با تابعیت کشور مورد اتهام قرار گیرند. با وجود اینکه دولت ونزوئلا تحریم‌های یک‌جانبه را جنایت علیه بشریت دانسته اما به نظر به عنصر مادی جرم خدشه وارد است و با توجه به پیشینه اساسنامه دولت‌ها تمایلی به پذیرش این رفتار به عنوان جنایت علیه بشریت نداشته‌اند.

واژگان کلیدی: جنایت علیه بشریت، نسل‌کشی، دیوان کیفری بین‌المللی، صلاحیت، مشروعیت.

نجفی، علی اصغر. و کاویانی مبارکه، ارشاد. (۱۴۰۲). تحریم‌های یک جانبه در رویه محاکم کیفری بین‌المللی با تاکید بر پرونده ونزوئلا ۲. پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست، (۱)، ۷۵-۸۷.

© ۱۴۰۲ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: ۱۸ اسفند ۱۴۰۱

تاریخ بازنگری: ۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۳ خرداد ۱۴۰۲

تاریخ چاپ: ۲۸ خرداد ۱۴۰۲

استفاده از تحریم‌ها به عنوان ابزار غیر قهری از جمله تمهیدات فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد است. این سازمان برای عملی ساختن تصمیمات خود در مواردی که قصد بکارگیری نیروی مسلح را ندارد و در جهت حفظ صلح و امنیت بین المللی و با استفاده از ماده ۴۱ منشور ملل متحد از اقداماتی همانند قطع تمام یا قسمتی از روابط اقتصادی استفاده می‌کند. هدف از اتخاذ این اقدامات اعمال فشار بر دولت ناقض صلح و امنیت بین المللی است تا جایی که منجر به تغییر رفتار در عرصه‌های همچون سیاسی، نظامی، اقتصادی و حقوق بشری دولت مقابل گردد. شورای امنیت علیه دولت‌ها بارها با صدور قطعنامه به این ابزار متوسل شده است.

در کنار این نوع از تحریم اقتصادی که دارای سازوکاری رسمی زیر نظر سازمان ملل متحد است، در نظام بین الملل فعلی و حتی پیش از پیدایش سازمان ملل متحد، تحریم‌های توسط خود دولت‌ها به صورت یک جنبه علیه دولت دیگر اعمال می‌گردد به طوری که به کارگیری اقداماتی اقتصادی علیه کشورها به قبل از تاسیس سازمان ملل متحد باز می‌گردد.

تحریم‌های یک جنبه تحریم‌های هستند که توسط یک یا چند دولت عموماً با قدرت اقتصادی بالا علیه دولتی و یا دولت‌های دیگر اعمال می‌گردد. این تحریم‌ها به عنوان ابزاری است برای اعمال فشار بر کشور هدف تحریم و به طور عمده به منظور ایجاد تغییر در رفتارهای سیاسی و نحوه عمل دولت یا مجموعه‌ای از دولت‌ها وضع می‌شوند.^۱ هدف تحریم کننده این است که بدون استفاده از نیروی نظامی به اهداف خود دست یابد. لذا از این سیاست به عنوان سیاستی در میانه اعمال قدرت نرم و سخت نام برده می‌شود.^۲ تحریم کنندگان در توجیه اقدامات یکجانبه خود به طور عمده بر اصل آزادی دولت‌ها در برقراری یا قطع روابط اقتصادی و تجاری با سایر دولت‌ها استناد می‌کنند.^۳ تاثیر این تحریم‌ها در پرتو حجمشان است به طوری که در سیاست دولت هدف از طریق ایجاد نارضایتی در بین مردم آن کشور و اعمال فشار از این ناحیه بر رهبران کشور تغییرات مد نظر ایجاد شود. عده‌ای مهمترین کاربرد تحریم‌ها را بازدارندگی آن می‌دانند.^۴ در سال‌های اخیر عمدتاً این تحریم‌ها توسط دولت ایالات متحده و به عنوان ابزاری در جهت سیاست خارجی آن دولت مورد استفاده قرار گرفته است. تحریم اقتصادی علیه دولت ایران و ونزوئلا به صورت یکجانبه برای تحت فشار قرار دادن این کشورها از جمله اقدامات دولت ایالات متحده برای رسیدن به مقاصد خود می‌باشد.

این قبیل تحریم‌ها اصولاً در دو دسته اصلی اولیه و ثانویه تقسیم می‌شوند. تحریم‌های اولیه شرکت‌ها و نهادهای و اتباع کشور تحریم کننده را از تجارت با کشور تحریم شونده منع می‌نماید و تحریم‌های ثانویه دیگر کشورها و نهادها و اشخاص را از برقراری روابط اقتصادی با کشور هدف باز می‌دارد و برای هرگونه ارتباط اقتصادی جریمه‌ها و تنبیه سختی در نظر می‌گیرد. در صورتی که هر کشوری آزاد است شریک تجاری خود را انتخاب نماید.^۵ عمده تردید در مشروعیت در این قبیل تحریم‌ها است.

علی رغم آثار زیان بار و عدم رعایت اصول حقوق بین الملل پیش از این در هیچ کدام از محاکم کیفری بین المللی این رفتار مورد تعقیب قرار نگرفته و حتی دولت‌ها اقدام به طرح دعوی در این محاکم نکرده اند. دولت ونزوئلا در ۱۳ فوریه ۲۰۲۰ برای اولین بار با

^۱ Koutrakos, Panos. (2001) "foreign policy and defence in eu constitutional law: the legal regulation of sanctions", exports of dual-use goods and armaments, hart publishing, p50.

^۲ حسینی محبوب، حسین، عزیزی، ستار؛ محبی، محسن (۱۴۰۰) تحریم‌های اقتصادی یکجانبه در میانه اعمال قدرت نرم و سخت، فصلنامه علمی

مطالعات قدرت نرم، سال یازدهم، شماره دوم، پیاپی ۲۵، ص ۳۱

^۳ زنگی اهرمی، عهدیه؛ عزیزی مرادپور، حمید؛ باقرزاده، احد (۱۴۰۰) آثار تحریم‌های یکجانبه بر رعایت حقوق بشر با تاکید بر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران، فصلنامه علمی مطالعات بین رشته‌ای راهبردی، سال یازدهم، شماره ۴۳، تابستان ۱۴۰۰، ص ۳۹.

^۴ حبیبی مجنده، محمد؛ عبدالمالکی، مهدی؛ موسوی انزهایی، سیده زهرا (۱۳۹۱) تحریم‌های اقتصادی و نقض حق بر آموزش، حقوق بشر، دوره ۷، ص ۵.

^۵ A/HRC/45/7, 2029, 27.

طرح شکایت از دولت ایالات متحده گام مهمی در جهت محکوم نمودن رفتاری بی حصر و حد این دولت در استفاده از تحریمی‌های یک جانبه بر داشته و امید است حداقل توجه سازمان‌ها و دولت‌ها در سطح بین الملل به این موضوع جلب و راهکاری اصولی اتخاذ گردد. تحریم‌های اعمال شده در ونزوئلا توسط آمریکا مربوط به عدم همکاری ونزوئلا در مبارزه با مواد مخدر و مبارزه با تروریسم است. دولت اوپاما تحریم‌های هدفمندی را علیه افراد به دلیل نقض حقوق بشر، فساد و اقدامات ضد دموکراتیک اعمال کرد. تحریم‌های مالی اضافی رئیس جمهور ترامپ به دلیل نقض حقوق بشر و اقدامات ضد دموکراتیک دولت ونزوئلا، تحریم‌های مالی بیشتری را علیه ونزوئلا اعمال کرد. این موضوع مورد توجه کارشناس شورای حقوق بشر قرار گرفته و ایشان طی گزارش خود تاکید دارد که تحریم‌های آمریکا علیه ونزوئلا در چارچوب ماده ۷ اساسنامه دیوان کیفری بین المللی است.^۱

نماینده یونیسف مستقر در بغداد در سال ۱۹۹۴ در گزارش خود اینگونه بیان می‌دارد "نیم میلیون کودک به سبب سو تغذیه و بیماری ناشی از تحریم‌ها در عراق جان خود را از دست داده اند و ۱/۵ میلیون کودک دیگر در صورت تداوم تحریم‌ها در معرض نابودی قرار دارند."^۲

اعمال تحریم از طریق شورای امنیت با پایبندی به اصول حقوق بین الملل عام و با رعایت سه اصل انسانیت (رعایت موازین انسانی)، ضرورت و تناسب همراه است.^۳ این اصول به طریق اولی بایستی در خصوص تحریم‌های یکجانبه نیز مورد توجه قرار گیرد. لذا با توجه به مقدمه گفته شده ما را بر آن داشت که در این پژوهش ضمن بررسی مشروعیت این قبیل تحریم‌ها و ساز و کار اجرای آن توسط دولت‌ها به بررسی صلاحیت دیوان کیفری بین المللی و جرایم مشمول صلاحیت این دیوان با نگاه ویژه به پرونده ونزوئلا ۲ بپردازیم.

سوالات تحقیق

آیا تحریم‌های اقتصادی در نظام بین الملل از مشروعیت کافی برخوردار است؟

صلاحیت دیوان در چارچوب اساسنامه و اسناد بین المللی در پرونده ونزوئلا ۲ به چه نحوی خواهد بود؟

تحریم‌های اقتصادی در شرایط خاص شامل چه عنوان مجرمانه‌ای می‌باشد؟

فرضیات:

تحریم‌های اقتصادی در شرایط خاص خود در نظام بین المللی از مشروعیت برخوردار است.

دیوان در شرایط فعلی و با توجه به تفاسیر قانونی صلاحیت رسیدگی به پرونده ونزوئلا ۲ را ندارد.

تحریم‌های اقتصادی در شرایط خاص می‌توانند جرم علیه بشریت یا نسل کشی به حساب آیند.

^۱ مقامی، امیر (۱۴۰۱) تحریم‌های اقتصادی یکجانبه آمریکا و نقض حقوق بشر اتباع ایران، دوفصلنامه حقوق بشر، سال هفدهم، شماره ۱، شماره پیاپی ۳۳، ص ۲۷۵.

^۲ طباطبایی، سید احمد (۱۳۷۹) تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه عراق و حقوق بشر دوستانه، مجله مجتمع آموزش عالی قم، دوره ۶، ص ۸۰

^۳ فرخ سیری، منصور (۱۳۸۷) محدودیت‌های شورای امنیت در اعمال تحریم‌های اقتصادی، مجله حقوقی بین المللی، نشریه مرکز امور حقوقی بین المللی معاونت حقوقی امور مجلس ریاست جمهوری، ص ۵۷

۱- تحریم یک جنبه

۱-۱- سازو کار تحریم ها

تحریم‌های یک جنبه دارای دو تقسیم بندی کلی، اولیه و ثانویه می‌باشد، که روش وضع این گونه تحریم‌ها از طریق دستورات اجرایی رییس جمهور به عنوان بالاترین مقام اجرایی یک کشور و یا از طریق قانون گذاری در سیستم حکومتی هر کشور قابل اجرا می‌باشد.

۱-۱-۱- تحریم اولیه

در تحریم‌های اولیه شرکت‌ها و نهادهای و اتباع کشور تحریم کننده را از تجارت با کشور هدف منع می‌شوند. عدم رعایت این موضوع دارای ضمانت اجراهای سنگین کیفری و حقوقی خواهد بود. ارتباط تجاری با کشور هدف برای اتباع کشور تحریم کننده گاهاً موجب حبس می‌شود، به طوری که مجازات کیفری ارتباط تجاری با ایران در زمان تحریم‌های آمریکا حبس تا ۲۰ سال به دنبال دارد.

۱-۱-۲- تحریم ثانویه

تحریم‌های ثانویه شامل تحریم اشخاص حقیقی و حقوقی، شرکت‌ها، نهادها و دولت‌های ثالثی است که با دولت هدف تحریم وارد ارتباط اقتصادی و تجاری می‌شوند. در این قبیل تحریم صلاحیت ملی یک کشور به آن طرف مرزها تسری پیدا کرده و با اصل سرزمینی، تابعیتی اعم از فعال و منفعل، حمایتی و جهانی قابل انطباق نیست. به عبارت دیگر بند ۱ ماده ۲ منشور سازمان ملل یعنی اصل برابری دولت‌ها نادیده انگاشته می‌شود. این قبیل تحریم‌ها با اقدام متقابل، آزادی اراده، حاکمیت آزادی تجارت، حق تعیین سرنوشت و اصل عدم مداخله همخوانی نداشته و نوعی اعمال قدرت بر خلاف موازین بین المللی می‌باشد. تا آوریل ۲۰۱۹، ایالات متحده بیش از ۱۵۰ شرکت، کشتی و شخص را در خصوص ونزوئلا مورد تحریم قرار داده است.^۱

۱-۱-۳- تحریم‌های آمریکا علیه ونزوئلا

تحریم‌های یکجانبه آمریکا علیه دیگر کشورها به صورت قانونی مربوط به سال ۱۹۱۷ و تصویب قانون بازرگانی با دشمن در زمینه فعالیت‌ها، صادرات، واردات و ارتباط‌های مالی مستقیم شهروندان آمریکا با دشمن و اعمال محدودیت‌هایی در آن خصوص می‌باشد. این تحریم‌ها به ۲ صورت قابل اعمال است:

الف- وضع قانون: تحریم‌هایی که از طریق قانون کنگره اعمال می‌شود.

ب- دستورات اجرایی: تحریم‌هایی که با دستورات اجرایی رییس جمهور آمریکا به اجرا در می‌آید.

این قبیل تحریم‌ها در قبال رسیدن به اهداف مورد نظر بایستی لغو شوند. در دولت اوباما، ایالات متحده اولین تحریم‌ها را علیه ونزوئلا اجرا کرد. در دسامبر ۲۰۱۴، کنگره ایالات متحده قانون دفاع از حقوق بشر و جامعه مدنی ونزوئلا را تصویب کرد که به پرزیدنت اوباما دستور داد تا تحریم‌هایی را علیه نیروهای امنیتی ونزوئلا اعمال کند که با خشونت اعتراضات دانشجویان را سرکوب می‌کردند. رییس جمهور این قانون را در سال ۲۰۱۵ با لغو دارایی‌ها و روادید هشت نفر در دولت مادورو تدوین کرد. بعداً، این قانون تا سال ۲۰۱۹ تمدید شد و وزارت خزانه‌داری ده‌ها مقام دولتی و نظامی را به اتهاماتی از جمله حمایت از تروریسم، قاچاق مواد مخدر و انسان، نقض حقوق بشر، فساد، پولشویی، سایر جرایم مالی و رفتار غیر لیبیرال تحریم کرد. به تبعیت از این فرمان‌ها، واشنگتن و چندین پایتخت اروپایی نیز به‌طور غیرقانونی تمام دارایی‌های خارجی ونزوئلا را به ارزش میلیاردها دلار مسدود و مصادره کردند.

^۱ "Treasury sanctions Venezuelan business to isolate Maduro". AP News. 12 April 2019. Retrieved 12 April 2019

۱-۲- مشروعیت تحریم‌ها

اصولاً تحریم‌های یکجانبه در صورتی مشروعیت خواهند داشت که در پاسخ به اقدامات متخلفانه دولت مورد تحریم اتخاذ شده باشند و در این راستا شرایط لازم برای اقدامات متقابل در جهت جلوگیری از تخلفات آن دولت ضرورت و تناسب خواهد بود. اقدام متقابل اختیاری است که در حقوق بین الملل به رسمیت شناخته شده و در مواردی اجازه استفاده از آن به دولت‌ها داده شده است. این اختیار همانند دیگر اختیارات حقوقی مستلزم قانون مندی و رعایت آن می‌باشد.^۱ این اقدام از این جهت قانونی است که هیچ تعهدی نقض نمی‌شود و اگر دولت تحریم کننده به موجب معاهده‌ای خاص از این اقدام منع و یا اختیارش محدود شده باشد، نمی‌تواند از آن استفاده نماید.

مبنای استفاده از این حق، خود یاری است به طوریکه در حقوق بین الملل عرفی دولت‌ها از این آزادی عمل برخوردارند که که مبادرت به خود یاری کنند. این اقدام در مواقعی است که نهاد بین الملل موثری برای حل اختلاف میان دولت‌ها وجود نداشته باشد.^۲ در این که اقدام متقابل در حقوق بین الملل عرفی به عنوان روشی در جهت پاسخ به اعمال غیر قانونی دولت دیگر به رسمیت شناخته شده شکی نیست اما نایستی چارچوب بندی این اختیار و خروج از آن را دست کم گرفت.^۳ به عبارتی بایستی وجود آن تخلف توسط دولت احراز شده و در چارچوب ضرورت و تناسب اقدام به عمل متقابل صورت پذیرد.

اقدام متقابل نوعی تلافی جویی غیر قهری است و بایستی مطابق اصل انسانی بودن به عنوان یکی از اصول کلی حقوقی صورت پذیرد و چنین اقدامی نباید به آن درجه از شدت برسد که انسان‌ها را از حیات و حقوق اساسی و انسانی خود باز دارد و با خطر بیماری و مرگ مواجه سازد.^۴

در صورتی که با یک نگاه بشر دوستانه و حتی سطحی مشاهده می‌گردد که تحریم‌ها اغلب خارج از انصاف بوده و در کمترین حالت سلامت افراد ساکن در کشور مورد تحریم و در صورت عدم رعایت تناسب حق حیات آن افراد را تحت تاثیر قرار می‌دهد و حق بهره‌برداری از حداقل استانداردهای زندگی از جمله غذا و لباس و حق بر رفع گرسنگی که از ابتدایی ترین حقوق بشری است را به مخاطره می‌اندازد. تحریم‌ها به طور مستقیم و غیر مستقیم در نهایت منجر به نقض حقوق بشر در کشور مورد تحریم خواهد شد. به نحوی که در کمترین حالت حقوق اقتصادی و وضعیت معیشتی افراد را با چالش مواجه می‌نماید.

در کشور ونزوئلا تحریم‌های یکجانبه آمریکا تا حدی وضعیت اقتصادی و معیشتی افراد را تحت تاثیر قرار داد که همانطور که در مقدمه بیان شد کارشناس شورای حقوق بشر این تحریم‌ها را در چارچوب ماده ۷ اساسنامه دیوان کیفری بین المللی جرایم علیه بشریت نامید.

در آوریل ۲۰۱۹ صندوق بین‌المللی پول (IMF) چشم‌انداز اقتصاد جهانی ونزوئلا را مانند اقتصاد جنگی توصیف کرد.^۵

با این حال اگر چه تحریم‌ها اقدامی علیه حاکمیت و استقلال دولت‌های تحت تحریم تلقی می‌شود و اصل‌های همچون حق تعیین سرنوشت و حاکمیت بر منابع طبیعی را مخدوش می‌کند، اما اصولاً ممنوعیتی بر اعمال تحریم‌ها در حقوق بین الملل دیده نشده و با تفسیر مضیق اصل منع توسل به زور در ماده ۲ منشور ملل متحد، این زور شامل موارد اقتصادی نمی‌شود. اگرچه قطعنامه‌های متعددی

¹ Elizabeth Zoller, "Peacetime Unilateral Remedies: an analysis of countermeasures", New York: Transnational Publishers, (1984), p 103.

² Elizabeth Zoller, "Peacetime Unilateral Remedies: an analysis of countermeasures", New York: Transnational Publishers, (1984), p 50.

³ ILC Report of 48th Session, (1998). (A/51/10), 153,p 154.

⁴ Elias Davidson, "Legal Boundaries to UN Sanctions," *The International Journal of Human Rights* 7 (2003), p 10.

⁵ Biller, David and Patricia Laya (9 April 2019). "Venezuela unemployment nears that of war-ruined Bosnia, IMF says". Bloomberg. Retrieved 9 April 2019.

توسط مجمع عمومی در تقبیح تحریم‌های اقتصادی وجود دارد از جمله اعلامیه اصول روابط دوستانه اما این قطعنامه الزام آور نبوده و کشورهای تحریم کننده با این قطعنامه موافقت نکرده اند.

با این وجود با توجه به آثار تحریم‌های سخت و یکجانبه از قبیل خدشه دار نمودن حق حیات، غذا و رهایی از گرسنگی، بهداشت، مراقبت‌های پزشکی که از اصول ابتدایی حقوق بشری است و اصل انسانی بودن تحریم‌ها به عنوان یک اقدام متقابل به نظر می‌رسد علی‌رغم عدم ممنوعیت تحریم‌های یکجانبه، دولت‌ها بایستی در اجرای این تحریم‌ها تعهدات حقوق بشری خود را رعایت نمایند. در صورت خروج از این تعهدات با وجود عدم منع قانونی تحریم‌های یکجانبه اما به نظر این اعمال می‌تواند مصداق اعمال غیر انسانی بوده و تحت تعقیب قرار گیرند.

رودریگز معاون رییس جمهور ونزوئلا در خصوص تحریم‌های یکجانبه آمریکا علیه این کشور بیان می‌دارد: "به این ترتیب، مردم ونزوئلا، رو به نابودی سوق دادند اما این اتفاق نیفتاد، جنگ اقتصادی علیه ونزوئلا به معنای نقض سیستماتیک حقوق بشر است زیرا منجر به ضرر می‌شود. زندگی، غذا، آموزش، مراقبت‌های بهداشتی، به معنای از دست دادن رشد فردی است". مردم ونزوئلا از جمله کاهش تولید و صادرات نفت، جذب سرمایه گذاری خارجی، افزایش تورم و بیکاری را تجربه کرده‌اند.¹ نیکلاس مادورو رئیس جمهوری ونزوئلا پیش تر با اشاره به پیامدهای تحریم‌های آمریکا بر تجارت ونزوئلا، جنگ اقتصادی آمریکا علیه این کشور را وحشیانه خوانده است.

در اجرای این قبیل تحریم‌ها بایستی رعایت اصل تناسب، ضرورت، حقوق بنیادین بشری شهروندان آن کشور مورد توجه قرار گیرد. همچنین وجود شفافیت در تحریم و موقتی بودن آن حایز اهمیت می‌باشد. مواردی که در خصوص پرونده ونزوئلا ۲ پس از احراز صلاحیت توسط دیوان می‌تواند مورد بررسی و در چارچوب جرایم یاد شده در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی مورد امان نظر قرار گیرد.

۲- تحریم یکجانبه در دیوان کیفری بین المللی

۲-۱- صلاحیت دیوان

صلاحیت موضوعی یا ذاتی دیوان کیفری بین المللی مطابق با بند ۱ ماده ۵ اساسنامه، شامل پنج جرم تجاوز ارضی، جنایات جنگی، نسل کشی، جنایت علیه بشریت و علیه اجرای عدالت است. لذا با توجه به محدودیت دیوان در عناوین مجرمانه بایستی تحریم یک جانبه را در چارچوب یکی از این جرایم تعریف نمایم. به نظر با توجه به آثار تحریم‌های یک جانبه جرایم علیه بشریت و نسل کشی عنوان شایسته تری برای طرح دعوا در دیوان می‌باشد. در ادامه هر کدام از این جرایم را با آثار تحریم یک جانبه تطبیق داده و بررسی آن می‌پردازیم.

در خصوص صلاحیت زمانی دیوان صلاحیت رسیدگی به جنایاتی را دارد که پس از لازم الاجرا شدن اساسنامه صورت گرفته باشد. طبق بند ۱ ماده ۱۲۶ اساسنامه، اساسنامه دیوان از اولین روز ماه پس از شصتمین روز از تاریخ تودیع شصتمین سند تصویب، پذیرش، موافقت یا الحاق نزد دبیرکل سازمان لازم الاجرا می‌شود. اساسنامه دیوان از اول ژولای ۲۰۰۲ لازم الاجرا گردیده است. برای آن دسته از کشورها که پس از این مدت اساسنامه را تصویب می‌نمایند یا با آن موافقت می‌کنند یا به آن ملحق می‌شوند، اساسنامه از نخستین

¹ آوریده، مالک؛ باقری دولت آبادی، علی؛ حسینی، سیدعقیل؛ دهبانی پور، رضا. (۱۴۰۲). مقایسه تاثیر تحریم‌های ایالات متحده علیه ج.ا.ایران و ونزوئلا در دوره ریاست جمهوری دونالد ترامپ و تأثیرات اقتصادی آن، مجله مطالعات اقتصاد سیاسی بین الملل، دوره ۶، شماره ۱.

روز ماه بعد از تاریخ سپردن سند تصویب، پذیرش موافقت یا الحاق توسط آن دولت نزد دبیرکل سازمان ملل متحد لازم الاجرا خواهد شد. ونزوئلا، اساسنامه رم را در ژوئن ۲۰۰۰ مورد تصویب قرار داد و از این رو صلاحیت دیوان را پذیرفته است. اما دولت آمریکا تا کنون صلاحیت دیوان کیفری را نپذیرفته است.

دولت ونزوئلا در ۱۳ فوریه ۲۰۲۰ در خصوص تحریم‌های یکجانبه آمریکا و آثار آن که ادعایی بر جنایت علیه بشریت دارد، موضوع را به دفتر دادستانی دیوان کیفری بین‌المللی ارجاع داد. طبق ماده ۱۴ اساسنامه رم در رابطه با وضعیتی است که در قلمرو کشور حاصل شده است و این ارجاع به سبب اختیاراتی است که به عنوان یک کشور عضو دارا می‌باشد. اساسنامه در خصوص وضعیتی که جرم در کشور غیر عضو ارتکاب یابد و نتیجه آن در کشور عضو باشد، سکوت نموده است (اصولاً اگر جرمی واقع شده در کشور آمریکا صورت گرفته و آثار این تحریم‌ها در کشور ونزوئلا نمایان شده است) در این خصوص می‌توان اینگونه استدلال نمود، "چون اصول مستخرج از قوانین ملی طبق ماده ۲۱ اساسنامه، از زمره حقوق قابل اجراست، و مطابق اکثر قوانین داخلی محاکم ملی در هر دو حالت صالح هستند، موضوع دادگاه کیفری بین‌المللی نیز همین است."^۱ اما در مواردی که جرم در کشور غیر عضو صورت پذیرفته و مرتکب نیز در کشور غیر عضو حضور داشته و تابع کشورهای عضو نبوده، این موضوع به نظر قابل تسری نیست و با توجه به سکوت اساسنامه اصولاً قابل پیگیری توسط ارجاع کشور عضو نمی‌باشد و نمی‌توان صرفاً نتیجه جرم بر دولت عضو را دلیل بر ورود دیوان و صلاحیت آن دانست. لذا با توجه به موضوع ارجاعی توسط ونزوئلا که جرم (تصویب و دستور اجرای تحریم‌های آمریکا که نهایتاً باعث جنایت علیه بشریت شده) در کشور غیر عضو و توسط افرادی با تابعیت دولت غیر عضو صورت پذیرفته به نظر در پایان دیوان ارجاع دولت ونزوئلا را در خصوص اتباع کشور آمریکا نپذیرفته و خارج از صلاحیت بداند. این موضوع تنها توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد قابل ارجاع به دادستانی بدون توجه به تابعیت و محل ارتکاب جرم می‌باشد.

۲-۲- تحریم یکجانبه "جنایت علیه بشریت"

برای نخستین بار با ارجاع ونزوئلا به دادستانی دیوان عمل تحریم‌های یک جانبه به صورت رسمی به عنوان جنایت علیه بشریت نامیده شد. ونزوئلا تدابیر فهری غیر قانونی آمریکا در خصوص تحریم‌های یک جانبه را مصداق جرایم علیه بشریت بیان کرد و در این خصوص در قلمرو سرزمینی ای کشور تقاضای تحقیقات نمود. رفتارهای مشمول این عنوان که ماهیتاً محروم نمودن یک جمعیت از نیازهای بشر دوستانه است هم در زمان صلح و هم در زمان جنگ می‌توانند اتفاق بیفتند و از این جهت سازنده جرایم مختلف دیگری از جمله نسل کشی و جرایم علیه بشریت باشد.^۲

پیش از این قاضی کائول در بیان نظر خود در صدور آغار تحقیقات در خصوص قضیه کنیا، جرایم علیه بشریت را اینگونه بیان می‌دارد که این جرایم وضع شده اند که از حقوق بشر افراد به واسطه بشر بودن و بهره مندی از کرامت انسانی حفاظت و صیانت کنند. میشل باشله، کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد در آگوست ۲۰۱۹ میلادی، نگرانی خود را در مورد این تحریم‌های آمریکا علیه رئیس جمهور نیکلاس مادورو ابراز کرد. رئیس حقوق بشر سازمان ملل این اقدامات را به عنوان "بسیار گسترده" محکوم کرد که می‌تواند درد و رنج مردم ونزوئلا را تشدید کند.^۳

^۱ میر محمد صادقی، حسین (۱۴۰۰) دادگاه کیفری بین‌المللی، انتشارات دادگستر، تهران، چاپ دهم، ص ۸۴

^۲ Stahn, Carsten (2019), *A critical Introduction to International Criminal Law*, Cambridge University Press. P 112.

^۳ "UN rights chief decries latest US sanctions targeting Venezuela". The Guardian. Retrieved 9 August 2019.

بر اساس یافته‌های یک مطالعه منتشر شده در مورد ونزوئلا، تعداد قربانیان تحریم‌ها به ۴۰۰۰۰ نفر در یک دوره یک ساله (۲۰۱۷-۲۰۱۸) رسیده است.^۱ در سال ۲۰۲۰ تخمین زده شد که حداقل ۵۰ درصد از کودکان زیر ۵ سال در معرض خطر سوء تغذیه حاد قرار دارند. کودکان زیر ۲۴ ماه بیشترین آسیب را در گروه سنی داشتند که ۳۶ درصد آن‌ها سوء تغذیه حاد را تجربه کردند. بررسی اولیه وضعیت در ونزوئلا ۲ بر جنایات ادعایی علیه بشریت انجام شده در ونزوئلا در نتیجه تحریم‌های ایالات متحده متمرکز است که ظاهراً منجر به افزایش مرگ و میر بزرگسالان و کودکان شده است و بر حقوق بشر مانند حق غذا، مراقبت‌های پزشکی و آموزش تأثیر منفی گذاشته است.

پیش از این دولت کوبا پیشنهاد افزودن اعمالی چون تحریم اقتصادی یا تروریسم به جنایت ضد بشریت در کنفرانس رم را داد اما آرای کافی کسب نکرد و در نهایت در بند ۱(K) از ماده ۷ هر عمل غیر انسانی مشابه موارد مطرح شده قبلی را جنایت علیه بشریت دانست. این خود نشانه عدم تمایل دولت‌ها در به رسمیت شناختن این نوع رفتار به عنوان جرایم علیه بشریت دارد.

۲ مانع بزرگ برای قلمداد نمودن این رفتار به عنوان جرم علیه بشریت وجود دارد:

(الف) لزوم غیر مجاز بودن عمل ارتكابی از منظر حقوق بین الملل و (ب) اصل تفسیر مضیق قوانین

ماده ۷ اساسنامه دیوان مربوط به حقوق بین الملل کیفری است و مطابق با ماده ۲۲ بایستی به صورت مضیق تفسیر شود. همچنین این موضوع از جمله جرایم شدید نظام بین المللی است و مستلزم رفتاری است که از سوی نظام‌های حقوقی عمده جهان غیر مجاز قلمداد شود.^۲ اما اساساً اعمال تحریم‌های اقتصادی از نظر حقوق بین الملل غیر مجاز تلقی نمی‌شود. مگر آنکه از چارچوب مشروعیت گفته شده خارج شود. به عبارتی تا زمانی که کشور تحریم کننده از موازین بین المللی و اصول کلی حقوقی از جمله اصل انسانی بودن، تناسب، ضرورت و قواعد آمره دیگر بین المللی عدول نکند و موجب نقض حقوق بشر نشود قانونی تلقی خواهد شد.

با این حال اگر بخواهیم در چارچوب عناصر مادی و معنوی جرایم علیه بشریت به بررسی موضوع پردازیم، برای تحقق جرایم علیه بشریت رفتار بایستی بخشی از یک حمله سازمان یافته یا گسترده علیه جمعیت غیر نظامی باشد، و در راستای یک خط مشی و سیاست دولتی یا سازمانی واقع شود. اثبات علم فرد نسبت به یک حمله گسترده یا سازمان یافته با توجه به مواردی که گفت شد ضروری است. وجود چنین حمله است که یک جرم عادی را به یک جرم علیه بشریت در حدود بین الملل تبدیل می‌نماید. رفتارهای فردی و پراکنده به عنوان جرایم علیه بشریت قابلیت تعقیب ندارند. مقامات آمریکایی در چندین مورد به صورت رسمی به سیاست فشار حداکثری بر دولت ونزوئلا اشاره نموده اند، این خط مشی در نهایت منجر به هدف قرار گرفتن مردم ونزوئلا نیز گشته است.

۲-۱-۲- عنصر مادی

در ماده ۷ اساسنامه تحریم‌ها در شمار رفتارهای سازنده جرم قرار نگرفته است. اما دولت ونزوئلا برای رفع این مشکل تحریم‌های یکجانبه را در غالب تعقیب و آزار و دیگر رفتارهای غیر انسانی از بندهای ماده ۷ اساسنامه ارجاع و آن را مبنای صلاحیت ذاتی دیوان قرار داده است. جرم تعقیب و آزار را جرم چتری نام نهاده اند.^۳

بر اساس بند ۲(g) ماده ۷ اساسنامه تعقیب و آزار، محروم کردن عمدی و جدی اشخاص از حقوق اساسی به دلیل هویت آن گروه بر خلاف موازین حقوق بین المللی است. حق بر غذا، بهداشت و دارو، مسکن و دیگر مواردی است که در اثر تحریم‌های آمریکا دولت

^۱ <http://cepr.net/publications/reports/economic-sanctions-as-collective-punishment-the-case-of-venezuela>

^۲ شبت، ویلیام (۱۳۸۴) مقدمه‌ای بر دیوان کیفری بین المللی، ترجمه سید باقر میر عباسی و حمید لونی نظری، تهران: انتشارات جنگل، ص ۲۹۷.

^۳ icty 2003 pa 38

ونزوئلا ادعای نقض آنان را دارد. اما توجه به این موضوع که هویت لحاظ شده باید بر مبنای سیاسی، ملی، قومی، فرهنگی، مذهبی، جنسیتی یا مبانی مشابه باشد که به عنوان یک تبعیض ممنوعه در حقوق بین الملل شناخته شود به همراه این که رفتار ارتكابی باید یکی از جنایات مشمول صلاحیت دادگاه کیفری بین المللی باشد، خود نوع رفتار را از شمول این تعریف خارج می‌نماید. رفتار تبعیض آمیز لزوماً بایستی با یکی از رفتارهای سازنده جرایم علیه بشریت مثل قتل، تجاوز یا دیگر جرایم داخل در صلاحیت دیوان به مثال جرایم جنگی و نسل کشی همراه شود.^۱

بند k ماده ۷ اساسنامه به عنوان بند ته مانده^۲ شناخته می‌شود و این آزادی عمل را به قضات دیوان می‌دهد که تمام رفتارهایی را که به صراحت در بندهای دیگر نیامده با توجه به شرایط مورد تعقیب قرار دهند. به تعبیر دادگاه کیفری بین المللی برای روآندا این بند فرصت شانه خالی کردن از تعقیب جنایتکاران را به استناد از فقدان نص قانونی از میان بر می‌دارد.^۳ مطابق این بند رفتار باید عمداً انجام شده و موجب ایراد رنج یا ورود جراحت شدید به جسم و روان یا سلامت شخص شود و از لحاظ شدت با موارد مصرح قبلی در ماده تشابه داشته باشد.^۴

در پرونده دوج در شعبه فوق العاده دادگاه‌های کامبوج، دادگاه رفتارهای مرتکب نسبت به شمار بسیاری از زندانیان را که متحمل شرایط سخت در زندان از قبیل کمبود مواد غذایی و مراقبت‌های درمانی و بهداشتی شده بود را به عنوان یک رفتار غیر انسانی سازنده جرایم علیه بشریت دانست.^۵ اما با این وجود تحریم‌های یکجانبه در ونزوئلا توسط دولت آمریکا شامل یکی از رفتارهای سازنده جرایم علیه بشریت مثل قتل، تجاوز یا دیگر جرایم داخل در صلاحیت دیوان به مثال جرایم جنگی و نسل کشی نیست.

۲-۲-۲- عنصر معنوی

مطابق ماده ۳۰ اساسنامه رفتار بایستی عمداً و قصد نتیجه از آن رفتار احراز شود. قصد می‌تواند مستقیم و یا غیر مستقیم باشد. به طوری که مرتکب می‌داند در اثر رفتار او عادتاً این حادثه رخ خواهد داد و نتیجه حاصل شده به طور طبیعی بر رفتار مجرمانه ارتكاب یافته مترتب می‌شود. این موضوع به قدری با دقت نظر همراه بوده که حتی در پرونده توماس لوبانگا قضات دیوان اعلام داشتند که حتی اگر مرتکب احتمال تحقق یک نتیجه مجرمانه را بدهد اما برای دفع خطر احتمالی اقدامی انجام ندهد به مشابه وقتی است که نتیجه را پذیرفته و قصد ارتكاب جرم را دارد.^۶

حال آنکه تحریم‌های آمریکا علیه ونزوئلا به کرات توسط کارشناس حقوق بشر، میشل باشله کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد و رئیس حقوق بشر سازمان ملل مورد انتقاد قرار گرفته و از آثار و نتایج زیان بار آن بر مردم ونزوئلا سخن به میان آمده است. رفتار تحریم‌ها به صورت عمدی و نتیجه برای دولت آمریکا روشن می‌باشد.

¹ Stahn, Carsten (2019), *A critical Introduction to International Criminal Law*, Cambridge University Press. P 170.

² Residual Clause

³ icty 2000 14

^۴ میر محمد صادقی، حسین (۱۴۰۰) دادگاه کیفری بین المللی، انتشارات دادگستر، تهران، چاپ دهم، ص ۱۳۶.

⁵ eccc 2010 372

⁶ icc 2007 pa 352

۲-۳- تحریم یکجانبه "نسل کشی"

اگر چه تحریم‌های یکجانبه در ابتدا مغایر با کنوانسیون ژنوسید نیست، اما ادامه تحریم‌ها با توجه به پی آمدها و نتایج آن سبب تحقق ژنوسید خواهد شد. میزان اقدامات صورت گرفته در چارچوب تحریم‌های یکجانبه، برنامه ریزی‌ها، طول زمان تحریم و احراز قصد واقعی تحریم کننده به همراه قابل پیش بینی بودن آثار آن ممکن است ما را به آن نتیجه برساند که عنوان ژنوسید را بر آن مترتب نماییم.^۱

۲-۳-۱- عنصر مادی

ماده ۶ اساسنامه دیوان و ماده ۲ کنوانسیون ژنوسید، ۵ رفتار: کشتن اعضای یک گروه، ایراد صدمه شدید جسمانی یا روانی به اعضای آن گروه، تحمیل عمده شرایط زیستی نامناسب به آن گروه که باعث نابودی آن شود، ممانعت از تولد داخل گروه و انتقال اجباری اطفال گروه به گروه دیگر را با هدف نابودی یک گروه نژادی، مذهبی، ملی، قومی و یامشابه آن ژنوسید دانسته است. به خوبی مشخص است که خارج از این ۵ رفتار که همگی باعث نابودی فیزیکی هستند رفتار دیگری ژنوسید شناخته نمی‌شود. تحریم‌ها می‌توانند به صورت غیر مستقیم با هدف کشتن اعضای آن گروه، ایراد صدمه شدید جسمانی یا روانی و یا تحمیل عمده شرایط زیستی نامناسب باشند. در پرونده آکایسو دیوان کیفری بین المللی برای رواندا انجام هر کدام از اقدامات پنجگانه عنصر مادی نسل کشی را حتی علیه یک عضو گروه کافی دانسته است.^۲ در مقابل حقوقدانان با توجه به الفاظ به کار برده شده در ماده ۶ اساسنامه و ۲ کنوانسیون ژنوسید اعضای گروه را به بیش از یک نفر تفسیر می‌نمایند و محدود نمودن آن به یک نفر را تفسیر موسع قانون می‌دانند.^۳ به هر حال نتیجه هر دو تفسیر این است که نیاز به گسترده بودن اقدامات در این نوع از جنایات وجود ندارد. سند عناصر تشکیل دهنده جرایم در روشن شدن ماده ۶ اساسنامه قربانی را اعم از یک نفر یا بیشتر می‌داند و آنچه مهم است این است که اقدامات پنجگانه گفته شده به قصد از بین بردن کلی یا جزیی آن گروه نسل کشی محسوب می‌شود. آنچه مسلم است این است که قصد یک مفهوم درونی است و احراز آن جز از آثار مادی و قرائن خارجی امکان پذیر نمی‌باشد.

قرار دادن یک گروه در وضعیت زیستی نامناسب که باعث نابودی کلی یا جزئی آن گروه شود، نوعی نابودی غیر مستقیم است و در نهایت با قرار دادن اعضا آن در شرایط زیستی سخت دیر یا زود به نابودی آن‌ها منجر می‌شود. در تحریم‌های یکجانبه اقدامات صورت گرفته علیه یک گروه می‌تواند با قصد نابود سازی جزئی یا کلی آن گروه باشد. قرار دادن شرایط غیر قابل تغییر برای رفع تحریم‌ها، مدت زمانی طولانی تحریم‌ها و تحریم‌های همه جانبه همگی می‌توانند منجر به از بین رفتن و نابودی کلی یا جزئی گروهی شوند. لذا در خصوص تحریم‌ها این نوع از جرم مصداق داشته اما شرایط اعمال آن و شرایط زیستی افراد دولت هدف بسیار اهمیت پیدا می‌کند. شرایط زیستی مد نظر شامل، وضعیت نامناسب تغذیه، درمان و نظایر این‌ها و در یک کلمه رفتارهای غیر انسانی می‌باشد. این رفتار با ترک فعل نیز قابل انجام است. تحمیل شرایط بد زندگی پیش از این در پرونده کارادزیچ و ملادیچ مورد تایید دیوان کیفری بین المللی برای یوگوسلاوی سابق قرار گرفته است.

¹ Davidson, Elias. (2003) "Legal Boundaries to UN Sanctions." The International Journal of Human rights, 7,p 133-134.

² Akayesu, S.521

³ cassesse ,Antonio (2015) international criminal law, Oxford University Press, p.102.

با توجه به توضیحات عنصر مادی جرم نسل کشی، مشکل ترین بخش در احراز این جرم اثبات عنصر روانی و سوء نیت مرتکب است. هدف قرار دادن فرد یا افراد بایستی به عنوان عضوی از یک گروه باشد. به صورت عمداً و با سو نیت برای از بین بردن کلی یا جزئی از یک گروه اقدام نماید. احراز این قصد بسیار مشکل خواهد بود اما از عنصر مادی جرم و گستردگی و قرائن موجود می توان نتیجتاً به عنصر معنوی رسید. اظهارات مرتکب در رسانه‌ها و سخن رانی ها، طرفداری از گروه و ایده خاص که نظر به نابودی آن گروه دارند نمونه‌هایی از مواردی است که ما را به عنصر معنوی این جرم می‌رساند.

اگر تحریم‌های یک جانبه با قصد نابودی کلی و جزئی یک گروه خاص عمداً به اجرا و تصویب شود، به نظر جرم نسل کشی اتفاق افتاده است. در خصوص تحریم‌های یکجانبه علیه ونزوئلا زمانی که خود مقامات آمریکا به صورت رسمی از سیاست فشار حداکثری پرده برداری می‌کنند نشان از هدف قرار دادن مردم آن کشور دارد.^۱ اعمال فشار تا کشتن شده کودکان بسیار در ونزوئلا و ایجاد شرایط زیستی نامناسب به همراه سخن رانی‌های مقامات برای اعمال حداکثری و نبود زمان بندی برای پایان تحریم‌ها می‌تواند در احراز این جرم کمک کند. هر چند این موارد به تنهایی به نظر کفایت نمی‌کند و بایستی با توجه به اینکه علم به عنوان عنصر معنوی در مورد این جنایت پذیرفته نشده، آثار و قرائن محکمی برای احراز قصد و ایجاد شرایط زیستی نامناسب تا نابودی کلی یا جزئی گروه کشف گردد.

نتیجه گیری

مبنای استفاده از تحریم‌های یکجانبه، خود یاری است و استفاده از این اقدام در مواقعی است که نهادهای بین المللی موثر برای حل اختلاف میان دولت‌ها وجود نداشته باشد. تحریم‌های یکجانبه تا زمانی که نقض تعهد بین المللی نبوده و در پاسخ به اقدامات متخلفانه دولت هدف باشد و در راستای آن ضرورت، تناسب و حقوق بشر رعایت شود، از مشروعیت برخوردار است. اما تحریم‌ها بایستی از چنان شدت و درجه‌ای برخوردار باشد که انسان‌های دولت هدف را از حیات، حقوق اساسی و انسانی باز دارد و یا خطر مرگ و یا بیماری‌های مختلف مواجه سازد. این در صورتی است که اغلب تحریم‌های یکجانبه توسط دولت آمریکا در ونزوئلا منجر به عدم رعایت تناسب حق حیات شده و حداقل‌های استاندارد زندگی افراد این کشور را تحت تاثیر قرار داده، به طوری که منجر به گرسنگی و حتی تلف شدن کودکان گردیده است. با این حال اصولاً ممنوعیتی در اعمال تحریم‌ها در حقوق بین الملل دیده نشده و با تفسیر مضیق اصل منع توسل به زور در ماده ۲ منشور ملل متحد این زور شامل موارد اقتصادی نمی‌شود و تنها رعایت حداقلی حقوق بشر به همراه موقتی بودن و وجود شفافیت از اهمیت بالایی برخوردار است.

در خصوص تحریم‌ها اساسنامه وضعیتی که جرم در کشور غیر عضو ارتکاب یافته و نتیجه آن در کشور عضو باشد، سکوت نموده و در مورد خاص پرونده ونزوئلا مرتکب هم در کشور غیر عضو حضور دارد و تابع کشور عضو نیست، لذا نمی‌توان صرفاً وقوع نتیجه جرم در کشور عضو را دلیل ورود دیوان و صلاحیت آن دانست.

برای قلمداد نمودن تحریم‌های یک جانبه به عنوان جرم علیه بشریت ۲ مانع بزرگ وجود دارد، لزوم غیر مجاز بودن عمل ارتكابی در حقوق بین الملل و اصل تفسیر مضیق در ماده ۲۲ اساسنامه دیوان، در صورتی که اساساً همان گونه که گفته شد این تحریم‌ها در حقوق بین الملل مجاز تلقی می‌شوند مگر از مشروعیت گفته شده خارج شوند. علم افراد نسبت به یک حمله گسترده یا سازمان یافته علیه جمعیت غیر نظامی لازمه پیدایش جرم علیه بشریت است. همچنین عنصر مادی جرم علیه بشریت مورد توجه دولت ونزوئلا ناشی از

¹ hrw 2010 1

تحریم‌های یکجانبه بند g,k می‌باشد که هر دو نیاز به رفتارهای سازنده جرایم علیه بشریت به مانند قتل یا تجاوز و یا دیگر جرایم داخل در صلاحیت دیوان دارد. در خصوص عنصر معنوی، رفتار بایستی عمداً و قصد نتیجه از آن رفتار احراز شود. البته قصد مستقیم یا غیر مستقیم پذیرفته شده و حتی در مواردی که مرتکب بداند در اثر رفتار او عادتاً این حادثه رخ می‌دهد و نتیجه حاصل می‌شود را کافی دانسته است. دولت آمریکا به کرات توسط کارشناسان حقوق بشر و کمیسر عالی حقوق بشر از آثار زیان بار تحریم‌ها در ونزوئلا آگاه شده و رفتار عمدی و نتیجه آن برای دولت آمریکا روشن است.

به نظر با توجه به اینکه ادامه تحریم‌های شدید و نتایج آن می‌تواند سبب تحقق ژنوسید شود، این جرم در شرایط فعلی و با احراز قصد نابودی اعضای یک گروه، بیشتر با رفتار صورت گرفته همخوانی دارد. اعمال فشار حداکثری به گفته خود مقامات آمریکایی، نبود زمان بندی تحریم‌ها و ایجاد شرایط زیستی نامناسب تا نابودی کلی یا جزیی گروه به احراز این جرم کمک می‌کند.

فهرست منابع

- آوریده، م.، باقری دولت‌آبادی، ع.، حسینی، س. ع. و دهبانی‌پور، ر. (۱۴۰۲). مقایسه تاثیر تحریم‌های ایالات متحده علیه ج.ا.ایران و ونزوئلا در دوره ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ و تأثیرات اقتصادی آن. مجله مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ۶(۱).
- جاوید، ا. (۱۳۹۳). مشروعیت اعمال تحریم‌های اقتصادی یکجانبه در حقوق بین‌الملل؛ ضامن اجرای حقوق بین‌الملل یا ابزار سیاست ملی؟. مجله دانشنامه حقوق و سیاست، ۲۲(۲)، ۱۰۵-۱۴۹.
- حبیبی مجنده، م.، عبدالمالکی، م. و موسوی انزهایی، س. ز. (۱۳۹۱). تحریم‌های اقتصادی و نقض حق بر آموزش. حقوق بشر، ۷، ۳-۲۴.
- حسینی محبوب، ح.، عزیزی، س. و محبی، م. (۱۴۰۰). تحریم‌های اقتصادی یکجانبه در میانه اعمال قدرت نرم و سخت. فصلنامه علمی مطالعات قدرت نرم، ۱۱(۲ [۲۵])، ۳۱-۴۹.
- ذاکر حسین، م. ه. (۱۴۰۰). تعقیب تحریم‌های اقتصادی به عنوان جنایت علیه بشریت. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، ۵۱(۲)، ۵۷۵-۵۹۴.
- زمانی، س. ق.، فرحی، ح. و شهبازی، آ. (۱۳۹۵). تحریم‌های یکجانبه علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل کیفری: جنایت علیه بشریت؟. مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۷(۷)، ۸۷-۱۰۶.
- زمانی، ق. و فرهنگ‌زاد، ز. (۱۴۰۰). اقدامات قهری یکجانبه آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل با تاکید بر رویه شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد. مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۰(۴۸)، ۷-۳۵.
- زنگی اهرمی، ع.، عزیزی مرادپور، ح. و باقرزاده، ا. (۱۴۰۰). آثار تحریم‌های یکجانبه بر رعایت حقوق بشر با تاکید بر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران. فصلنامه علمی مطالعات بین‌رشته‌ای راهبردی، ۱۱(۴۳)، ۳۹-۶۸.
- شبت، و. (۱۳۸۴). مقدمه‌ای بر دیوان کیفری بین‌المللی (س. ب. میرعباسی و ح. الونی نظری، مترجمان). تهران: انتشارات جنگل.
- طباطبایی، ج.، عسگرخانی، ا. و پروین، خ. (۱۳۹۹). نظام اعمال تحریم‌های یکجانبه علیه ایران در حقوق آمریکا. فصلنامه علمی تحقیقات حقوقی آزاد، ۱۳(۴۷)، ۲۵۷-۲۷۸.
- طباطبایی، س. ا. (۱۳۷۹). تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه عراق و حقوق بشر دوستانه. مجله مجتمع آموزش عالی قم، ۶، ۷۱-۹۵.

فرخ سیری، م. (۱۳۸۷). محدودیت‌های شورای امنیت در اعمال تحریم‌های اقتصادی. مجله حقوقی بین‌المللی، نشریه مرکز امور حقوقی بین‌المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، ۲۹-۵۸.
مقامی، ا. (۱۴۰۱). تحریم‌های اقتصادی یکجانبه آمریکا و نقض حقوق بشر اتباع ایران. دوفصلنامه حقوق بشر، ۱۷(۱ [۳۳])، ۲۶۱-۲۸۲.
میرمحمد صادقی، ح. (۱۴۰۰). دادگاه کیفری بین‌المللی. تهران: انتشارات دادگستر، چاپ دهم.

ABA International Criminal Court Project. (n.d.). Retrieved from www.aba-icc.org

Cassese, A. (2015). *International Criminal Law*. Oxford University Press.

Center for Economic and Policy Research. (n.d.). *Economic Sanctions as Collective Punishment: The Case of Venezuela*. Retrieved from <http://cepr.net/publications/reports/economic-sanctions-as-collective-punishment-the-case-of-venezuela>

Davidson, E. (2003). Legal boundaries to UN sanctions. *The International Journal of Human Rights*, 7.

International Criminal Court (ICC). (n.d.). *Venezuela II*. Retrieved from www.icc-cpi.int/venezuela-ii

International Law Commission (ILC). (1998). Report of the 48th Session. (A/51/10), 153.

Koutrakos, P. (2001). *Foreign policy and defence in EU constitutional law: The legal regulation of sanctions, exports of dual-use goods, and armaments*. Hart Publishing.

Stahn, C. (2019). *A Critical Introduction to International Criminal Law*. Cambridge University Press.

Zoller, E. (1984). *Peacetime unilateral remedies: An analysis of countermeasures*. New York: Transnational Publishers.